

12. hafta: 1970'li Yılların İkinci Yarısı ve Siyasal İstikrarsızlığın Artışı

CHP - MSP Koalisyon hükümetinin dağılmasının ve başbakan Ecevit'in teamüllere aykırı şekilde yeni hükümet kuruluncaya kadar görevde kalmayı reddetmesinin ardından ülkenin hükümete kalmaması için Sadi İrmak tarafından kurulan ve güvenoyu alamamış olmasına rağmen 5 ay kadar bir süre ile hükümet eden kabine, siyasi tarihimizde 1. Milliyetçi Cephe olarak bilinen 39. Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin kurulması sonrası görevden ayrılmıştır. Milliyetçi Cephe (MC) ifadesi, 1975-1978 aralığında TBMM'de grubu bulunan sağ ve merkez sağ partilerin, CHP'nin dahil olmadığı bir hükümet alternatifi yaratma saikiyle ortaklaşarak kurdukları iki hükümeti anmak için kullanılan isimdir. Söz konusu cepheyi oluşturan partiler I. MC için Adalet Partisi, Milli Selamet Partisi, Milliyetçi Hareket Partisi ve Cumhuriyetçi Güven Partisi olmuştur. II. MC'de Cumhuriyetçi Güven Partisi yer almazken Demokratik Parti'den ayrılan bazı bağımsız milletvekilleri dışarıdan destek vermiştir.

Kıbrıs Harekâtı sonrası halk nezdinde kayda değer bir destek gören Ecevit, 1973 seçimlerinin koalisyonla mecbur bırakan mevcut yapısından yenilenecek seçimlerin partisini tek başına iktidara taşıyacağını düşündüğünden yeni bir koalisyon hükümeti oluşturmayı reddetmiş; yaklaşık 8 ay boyunca ülke hükümete kalmıştır. Ecevit'in karşısındaki sağ partiler ise benzer bir sonucu öngörebilmiş; yenilenecek bir seçimde güç kaybetmektense Demirel'in siyasi manevralarıyla bir araya gelip, 30 bakandan oluşan I. Milliyetçi Cephe Hükümeti'ni oluşturmuşlardır.

I. Milliyetçi Cephe Hükümeti, kurulduğu 31 Mart 1975 tarihinden 5 Haziran 1977 Seçimlerine dek görevde kalmıştır. Ancak, hükümeti kuran Demirel'in, bu hükümetin devamlılığı açısından koalisyon ortaklarına olan ihtiyacının farkında olan bilhassa MSP ve MHP, kabine ve bakanlıkları bünyesinde nüfuzlarını genişletmekte bir beis görmemişlerdir. Bu da koalisyonun kırılgan bir zeminde ilerlemesine yol açmıştır. Ülkede şiddet dozu giderek artan sokak siyaseti, parlamenter siyasetteki açmazların kamuoyunda yarattığı yılgınlıkla da beslenerek gücünü ve etkisini arttırmış ve gündelik hayatı felce uğratarak can güvenliği sorununu ülkenin en temel meselesine dönüştürmüştür. Bu durum Demirel'i CHP ile uzlaşarak Ekim 1977'de yapılması öngörülen genel seçimlerin 5 Haziran 1977'ye alınması yani erken genel seçim kararı almaya itmiştir. Ancak bu karar sokak siyasetini bastırmaktan ziyade daha da tetiklemiş; yükselen gerilim 1 Mayıs 1977'de İşçi Bayramı kutlamalarında patlak vermiştir. 34 kişinin ölümü ve yüzlerce yaralı ile sonuçlanan olaylardan sonra 5 Haziran 1977'de yapılan

genel seçimlerde CHP oyların %41.4'ünü alarak sandıktan birinci parti olarak çıkmış, AP ise %36.9 oy oranı ile iki partili bir kimliğe bürünmekte olan siyasal sistemin diğer tarafını oluşturmuştur.

Ecevit'in seçimlerden görece başarılı çıkmış olmasına rağmen, tek başına hükümeti oluşturabilecek çoğunluğa sahip olmaması nedeniyle, kurduğu azınlık hükümeti (40. Cumhuriyet Hükümeti) Meclis'ten güvenoyu alamayarak düşmüştür. Bunun ardından hükümet kurma görevini üstlenen Demirel, başta sermaye ve kamuoyu tarafından arzu edilen geniş katılımlı bir AP – CHP koalisyonu oluşturma beklentilerine yanıt vermemiş; ilk deneyimin zorluklarına rağmen II. Milliyetçi Cephe hükümetini (21 Temmuz 1977-5 Ocak 1978) kurmuştur. İlk Cephe hükümetine kıyasla nüfuzlarını arttıran MSP ve MHP'ye karşı, hükümet ve AP içinden de yükselen itirazlar ve artan kutuplaşma ortamı, II. Milliyetçi Cephe Hükümeti'nin ömrünü kısaltmış, Aralık 1977'de 41. Cumhuriyet Hükümeti olan hükümet gensoru önergesi ile düşürülmüştür.

Aralık 1977'de gerçekleşen yerel seçimlerden başarıyla çıkan CHP ise, Adalet Partisi içindeki ayrışmayı ve istifaları bir fırsat olarak görerek, Türk siyasal hayatına Güneş Motel Olayı olarak geçen görüşmelerin ardından, AP'den istifa eden bağımsızların ve Cumhuriyetçi Güven Partisi'nin desteğine dayanan bir koalisyon kurmuştur. Ocak 1978'de kurulan bu hükümette, Adalet Partisi'nden istifa ederek Ecevit'e destek vermiş olan bağımsızlara ve geçmişte CHP içinde ortanın solu eksenindeki ayrışmanın diğer tarafını oluşturan Turhan Feyzioğlu'na yer verilmiştir.

Ecevit'in Motel Hükümeti olarak anılan hükümeti, Kasım 1979'a dek görevde kalmış olsa da siyasal istikrar ve kamu düzenini sağlama konusunda başarılı olamamıştır. Artan siyasi cinayetler, Kahramanmaraş olayları gibi kamu düzeninin sarsıldığı gelişmeler, Anadolu'nun birçok şehrinde sıkıyönetim ilanını getirmekle birlikte Ecevit hükümetine verilen desteğin de azalmasına yol açmıştır. Nitekim 14 Ekim 1979'da gerçekleştirilen milletvekili ara seçimlerinde CHP'nin oylarının kayda değer düşüşü ve Adalet Partisi'nin oy oranını yükseltmesinin ardından Ecevit 16 Ekim'de istifa etmiştir. Kamuoyunun ve iş çevrelerinin üçüncü bir Milliyetçi Cephe hükümetine yoğun karşıtlığı, hükümeti kurma görevini üstlenen Demirel'in, bir kez daha Ecevit'le "geniş katılımlı koalisyon" önerisini reddetmesinin ardından, 12 Kasım'da bir azınlık hükümeti kurmasına yol açmış; bu azınlık hükümeti

Meclis'teki diğer sağ partilerin desteğiyle güvenoyu alıp 12 Eylül 1980'e dek görevde kalmıştır.

1970'li yılların sonları Türk ekonomisinin de oldukça kırılgan olduğu bir döneme işaret etmektedir. 1973'te yaşanan Petrol krizinin etkisiyle artan enerji fiyatları, Şubat 1975'te yaşanan Amerikan ambargosu ve Kıbrıs harekâtı sonrasında Türkiye'ye uygulanan çeşitli ekonomik kısıtlamalar ekonomiyi zorlamakla birlikte, hiç biri uzun ömürlü olmayan hükümetlerin seçim odaklı ekonomi politikaları da ekonomik durumu zorlaştırmıştır. 1970'li yılların ilk yarısında ortalama %20 civarlarında seyreden yıllık enflasyon oranı 1978'de %50'yi, 1979'da %90 dolaylarını aşmış, bu dönemde Ecevit hükümeti kredi bulabilmek için IMF ile masaya oturmak ve IMF'nin "acı reçetelerini" kabul etmek durumunda kalmıştır.

Bu ders kapsamında ele alınan ve yukarıda özetlenen meselelere ilişkin okunması önerilen kaynaklar şunlardır:

Kemal H. Karpat, Türk Siyasal Tarihi: Siyasal Sistemin Evrimi, Timaş Yayınları, İstanbul, 2012. s. 328 - 354.

Erik Jan Zürcher, Modernleşen Türkiye'nin Tarihi, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s. 375 - 403.

Yusuf Tekin - Çağatay Okutan, Türk Siyasal Hayatı, Orion Yayınları, İstanbul, 2011, s. 181-194.

Faruk Ataay, 12 Mart'tan 12 Eylül'e Kriz Kıskaçındaki Türk Siyaseti, Deki Basım Yayım, 2007, s.86 - 128.